

rozhovory 36

3/4 ČÍSLO PRAHA 20.XII.1953 ROČNÍK 1

O B S A H

2	P*	Prosinec 53	poesie
3	Redakce	K rozhovorům o Rozhovorech	red. článek
5	Jiří Ben	Motivy z večerní procházky	fejeton
7	Ivan Hartmann	K evolučnímu determinismu	filosofie
9	Václav Havel	Hamletova otázka	filosofie
18	Alena Wagnerová	Smrtelnost či nesmrtelnost?	filosofie
20	Radim Kopecký	Disputace s Iljou Erenburgem	estetika
24	Ivan Koroď	Poetická duše	povídka
30	Kopecký-Macháček	Za tajemstvím malostranských domů	fejeton
37	P*	Skizza	skizza
38	Radim Kopecký	Jonathan Swift	ze svět. lit.
41	P*	Z pohádky	poesie
42		Redakční zprávy	

VYCHÁZÍ NEPRAVIDELNĚ

" Krása je víc než genius,
protože nepotřebuje vysvětlování.
Patří k velkým světovým faktům,
jako slunce, jaro,
jako odlesk stříbrného měsíce
na temných vodách.
Krása je div divů."

Oscar Wilde.

Redakce přeje všem svým
čtenářům radostné vánoce
a mnoho štěstí v roce 1954!

P r o s i n e c 5 3.

Bylo to v prosinci.
Sněhových vloček rej
se mezi stíny stromů
roztančil,
proletěl
třpytem hvězd
a unaven
se tiše ve tvých vlasech
usadil.
Bylo to v prosinci.
Ledový krystalek
zabloudil,
šibal,
na tvé teplé rty a
já
jej slíbal.
Snad jsem trochu
žárlil,
v ten zasněžený večer
v prosinci.
Už je to dávno,
snad jsou to už léta
a snad
snad se to vůbec nestalo,
úryvek pohádky,
snad se mi to jen zdálo.
Promiň,
že jsem to napsal.
Vždyť
je to jen
vzpomínka.

P* /KP Praha/

K rozhovorům o Rozhovorech.

Máme za sebou vydání dvou čísel našich "Rozhovorů 36". Byla to čísla více či méně zkusmá, hledali jsme správnou formu časopisu, zkoušeli a experimentovali. A také hodně tápali. Mnoho jsme se na těch dvou sešítcích nenaučili, což je samozřejmé, přesto však nám před očima a vlastně pod rukama vyrostly některé problémy, o nichž jsme na začátku vědět nemohli, protože jsou přímým výsledkem naší zatímní zkušenosti. A ohlásila se doba vhodná, ba volající po tom, abychom se pokusili tyto problémy řešit. Doba právě příhodná, nechceme-li, aby náš časopis skončil nějak, jak jsme si jej vůbec nepředstavovali. Jde především o jasné a přesné programové vyjádření celkové linie, formy a účelu časopisu. Z Brna přicházejí konkrétní návrhy na reformu sepsané P. Wurmlem, na pražských schůzkách se už také hodně o tom debatuje. Redakce soudí, že bude k prospěchu věci, shrne-li to, co považuje v přechytných návrzích za správné, v jaskési programové slovo, jež by mělo vrhnout jasný paprsek do té dosti složité spleti, kterou jsme si opletli náš kroužek i časopis.

Začínává se obyčejně definicí. Tedy co jsou vlastně Rozhovory? Studentský časopis, shrnující práce členů a přispěvatelů debatního kroužku "Šestatřicátníků" o otázkách filosofie, kultury, estetiky i umění a obrážející v zásadě celkový život a vývoj tohoto kroužku. Nejsou však nějakým statickým dokumentem či přesným záznamem o šestatřicátnických debatách a schůzkách, naopak, chtějí být samostatně žijícím individuem, dynamickým a osobitým, aby byly hodny názvu časopisu. Jsou sice dělány především pro naši interní potřebu sebevzdělání, poučení, vytříbení jazyka a vzájemné pomoci /vycházejí jen ve 4 výtiscích/, avšak není příčin, proč bychom se snad s nimi nějak skrývali - každý nás může za to jen pochválit, neboť vlastně naše školské vzdělání umocňujeme ještě touto naší prací mimoškolní.

Už jménem časopisu je trochu dán jeho charakter - demokratická diskuse, klidná, vážná a poctivá práce, poctivé hovory o problémech vědy a kultury. Poctivost a ukázněná seriosnost však neznamená tradičnost a copařskou konservativnost, právě naopak! Chceme se sami vlastními úvahami a vlastním studiem dopracovat v různých otázkách toho názoru nejpokrokovějšího.

Z toho všeho plyne, že výběr příspěvků do časopisu musí být veden sice podle principu svobody /svobodné kolbiště názorů-rozhovory/, avšak vždy je nutno dbáti toho, - a v tom právě chceme udělat hlavní pokrok od čísel minulých, - aby Rozhovory si zachovaly celkově svou vlastní tvář, jež je dělá právě rozhovory a ničím jiným. Jako podle článku poznáte jeho autora, musíme také poznat náš časopis, aniž bychom se podívali na titulní list. Jestli bylo dosud každé číslo rovno několika různým článkům a básním, sešpendleným dohromady, další čísla by už měla být / a to paralelně s časem víc a víc/ jednotným celkem, jenž celý ponese v každém svém příspěvku pečeť rodinné, resp. duchovní příbuznosti /což je něco podstatně jiného než totožnost/. Řekli jsme, že Rozhovory mají být především rozhovory, tedy každý příspěvek má mít charakter rozhovorů. Tím je už hodně dáno. Vybudovat individualitu, typičnost, osobitost časopisu, to konkrétně znamená, aby si všechny příspěvky odpovídaly předně svou úrovní, potom aby se shodovaly v jakémsi společném životním názoru, jímž je souhlas s dnešní dobou, podložený také touhou a vůlí, aby každý z nás přispěl trochu na společné stavbě. Aby každý přinesl tu svoji pečlivě a poctivě otesanou cihličku na staveniště sebevzdělání, vědeckého poznání a uměleckého tvoření. Prostá, rozumová, všední práce, ze své všednosti budující svoji hrdinskost. A potom ovšem jde i o harmonii stylovou - každý zůstaneme sám sebou, ale nadto budeme každý šestatřicátníkem. Každý příspěvek, byť sebe-polemičtější, vždy bude také typicky "rozhovorový". A každé číslo bude vlastně svérázné, osobité kolektivní dílo, nikoliv jen součet několika různorodých příspěvků. Byla-li první dvě čísla jen součtem článků a básní, chtějí být čísla další součinem těchto článků, ještě umocněným exponentem společného šestatřicátnického ovzduší a chtění. Nutno časem vynaléztí tmel, jenž sice není možno z různých článků vydestilovat a nalít do skleničky, ale jenž v nich je obsažen, neviditelný a nehmatatelný, slučující je, samy o sobě různé a své, v jeden vyšší celek. A prakticky to opět znamená více rozhovorů a méně básní, nejsme básnický almanach, ale polemický časopis. Tento problém byl už také šťastně vyřešen založením básnické revue 36 "Stříbrný vítr", jejímž účelem bude dávat co

nejširší přehled o básnické tvorbě šestatřicátníků i jiných příspěvatelů a vzájemná komparace a kritika veršů. První číslo revue vyjde asi současně s tímto číslem Rozhovorů nebo o něco později. Redaktor revue bude shromažďovat naši poesii a "Stříbrný vítr" vlastně bude zastávat úlohu básnické tribuny, funkci pro nás důležitou a prospěšnou, již už nemohou zastávat Rozhovory, nechtějí-li porušit celkový svůj ráz, o nějž bojují.

Víme, že tímto programovým prohlášením ještě zdaleka lepší charakter Rozhovorům nedáme, že jsou zde důležité veličiny času, zkušenosti, neustálého vývoje a zdokonalování, budeme se však snažit uskutečňovat tuto novou linii jak jen možno, a je-li tento článkuček pouze prvním vjezdem na cestu nového zdokonalování Rozhovorů 36, plní dokonale svůj účel.

Redakce.

Motivy z večerní procházky.

Básníci říkají, že venku byl vlahý večer. Něco takového doopravdy bylo. Vyšel jsem z prudce osvětlené Národní třídy a okolo tiše hučící Vltavy, na které se mihaly stíny divokých kachen, došel jsem až ke Smetanovu museu, odkud je tak krásný pohled na Hrad. V té chvíli mne napadly verše Jaroslava Seiferta, které jsem nedávno četl..... "Jednoho dne šel jsem pozdě k šeru, Praha byla krásnější než Řím, myslel jsem, že už se neproberu z toho snu a že už neuzřím.....".

Hučící řeka, panorama Hradčan až kýčovitě krásné v zapadajícím slunci, světélka protější Kampy, to vše tvořilo tak neobyčejný obraz, že jsem zůstal udiven stát nad touto krásou. Hlavou mi běžely myšlenky, které člověka napadají jen tehdy, dívá-li se na něco hezkého.

Nesmíme se však jenom dívat. Musíme se také zamyslit, zpracovat tu všechnu krásu, kterou vidíme a cítíme. Máme v Praze hodně míst, která si toho zaslouží.

Jedním z nich je i letošní jubilat, Národní divadlo.

Věčně krásné, protože věčně české, rýsuje se proti nebi klasickými linkami zítkovské architektury, vně i uvnitř posvěceno prací nejlepších českých umělců, malířů, sochařů, herců a hudebníků.

Palacký již při jeho otevření říká, že má býti místem, kde ..... " národu českému zjevovati a před oči stavěti se má všeliká mravní krása a pravda". Národní divadlo však znamená pro náš národ daleko více, než stánek kultury a umění. Je také velkým symbolem boje českého národa za svoji samostatnost nejprve kulturní, pak politickou a hospodářskou. Mnoho a mnoho by mohl vypravovat tento svědek naší historie od let probuzeneckých až po dnešní. Dějiny jeho stavby jsou důležitým příspěvkem k poznání českého člověka, té neobyčejně složité species Slovana. Toho člověka, jehož charakterisoval již před pěti sty lety kardinál Aeneas Silvius známou větou o české babce, která zná Písmo sv. lépe než italský kněz, toho člověka, jehož velká síla spočívá v jeho lásce pro pravdu, právo a čest, v jeho smyslu pro hru " fair play", v jeho životní vitalitě. Pravda, byly a ještě snad budou v jeho historii chvíle, kdy tento duch češství, ryzího češství, bude potlačen, ale nakonec vždy zvítězila zvítězí.

Celé naše dějiny, i Národní divadlo, které jako by vyvřelo z boje o národní svébytnost v době temna, jsou nám toho důkazem. A výjimky jen potvrzují pravidlo.

A ještě k něčemu nám slouží Národní divadlo. Je nám příkladem toho, že velké a ušlechtilé věci se nesmějí stavět na nedůvěře, nenávisti a bolesti, nýbrž na pevném podkladu důvěry jedné složky sociální v druhou, prostě na demokracii, právě jako to vidíme v současné době.

Na své procházce došel jsem až k předmětu svých myšlenek. Stálo přede mnou ve svém slavnostním osvětlení, mohutné, slavné, velké svou myšlenkou. Hladě Je pohledem, myslel jsem na ty stovky a tisíce prostých českých lidí, kteří před sedmdesáti pěti lety dávali své poslední krejčárky, abychom se dnes mohli podívat skvostům světové i domácí dramatické a divadelní tvorby. Myslel jsem na neznámého studenta z Prahy, který si odmítl párek s křenem o přestávce a věnoval své peníze na "Národní", myslel jsem na dělníka z Kladna, sedláka od Šumavy, lékaře z Plezně, učitele

z Moravy, myslel jsem na ně na všechny.

A v uctě sklonil jsem hlavu .....

 Jiří Ben /Praha/

Ivan Hartmann /Praha/ :

K evolučnímu determinismu.

Radim Kopecký uveřejnil v 2.čísle R36 kritiku článku "Evoluční determinismus" z prvního čísla. Porbereme jednotlivě zásadní věty z této recenze.

"Hartmann dokládá svůj závěr .... několika nedostačujícími fakty, " a dále " pouze konstatuje, ale nevyvozuje ze jsooucích ethických podmínek."

Zabředáme do sofistiky! Induktivně nelze přece dokázat věc s tak širokým rozsahem, jako je filosofie. Nezáleží tedy popření filosofie v tom, že začneme pochybovat o správnosti faktu, z něhož vyvozujeme /ostatně kritika nesprávně pochopila myšlenku obratně skrytou slohovou neobratností autora/, ale spočívá v důkazu nesprávnosti jejích důsledků. Není přece možno dokázat jednu filosofii filosofií druhou, každá vyvozuje z obecně / má-li mít nějaký smysl/ zjevných faktů, avšak žádná jimi není dokázána - musí se dokázat sama sebou. Asi jako logika vyvozuje své zákony podle obecných myšlenkových závěrů, je na nich založena, ale není jimi dokázána. Jinak než logicky ji neodůvodníme, nicméně je málo těch, kdo o ní pochybují, a ti spravidla neumějí logicky myslet nebo vyvracejí správnost logiky - logickou metodou.

" Což otázky dobra a zla nesouvisejí s problémem determinismu? "

To nebylo nikde řečeno! Že snad nebyla tato stránka rozebrána, to přece nedokazuje nesprávnost myšlenky, ale nedostatek času, aby se tak stalo. Je to velmi složitý problém, který si zaslouhuje řádného promyšlení. Ostatně nejdříve si musíme objasnit do všech detailů tu základní větu, o níž se budeme dále opírat a o níž zatím polemizujeme.

" Což způsob a směr života lidského jedince a jeho napl-

není nesouvisí s otázkou determinismu?" a dále: "... zdá se nám absurdním dokazovat, že lidé mně blízcí určují moji životní dráhu." Po stránce ethické, o které již byla řeč, je kariéra sociálním zlem, /detaily až později/. Natolik dává evoluční determinismus volnost rozhodování člověka, aby si náplň svého života určil sám. Způsob a orientace života je však dána jistým prostředím, které mu připravili jeho předkové a současníci zavedením určité hospodářské a sociální situace. Natolik je člověk přece bez výjimky závislý na determinaci.

" Což samy hospodářské podmínky nejsou determinovány?"

Již jsem se o tom jednou zmínil /viz čl. Evol. determ., II., řádka 46/, že se touto otázkou zabývat nebudeme. Jedno je však i nadále jisté - že pečení vrabci nikdy nelétali a že vysoká pec není útvar přírodní, že tudíž je životní prostředí závislé na člověku, ať již přímo či nepřímo.

Nad buddhistickým kázáním, které je také v kritice obsaženo, se shovívavě pousměji, což mi jistě autor dovolí. Vypadá to jako kdybychom z nedostatku myšlenek převedli thema české komposice s nadpisem "MČSP" na popis hovězí hlavy.

"... ať ukáže jinou filosofii, která by stejně uspokojivě vyřešila zásadní problémy ethiky všech dob. "

Tím není dokázána ani správnost buddhismu, ani nesprávnost evolučního determinismu, ale jen nedokonalost lidského poznání. Až mi někdo bude tvrdit, že země obíhá kolem slunce proto, že on sám existuje, nebudu mu věřit, i když mi to nikdy jindy jinak nesvětlil někdo jiný.

Dále se kritika zmiňuje o nějaké dědičnosti, již prý ve svém článku uvádím. Nejsem si toho vůbec vědom!

Kritika končí slovy: "Jedině síla a výše duševních hodnot jedince, zrovna tak jako jeho vůle, dovedou jej k vytčenému cíli."

Že si každý určil svůj životní cíl a za ním se pídí, ten plnou hlavou, onen plnou kapsou, to je jasné. Ovšem to hlavní na tomto cíli, jeho obsah, je opět dáno kádrou determinací. Životním cílem neandrtálce bylo pořádně se najíst a ne rozbít atomové jádro, jako není naším cílem objevit Slunce. Duševní síla a vůle pracovat podmiňují jen rychlost, s jakou bude daných cílů dosaženo. Ba i "životní cíl " tak nízký, jako je tisícovka za den, je závislý na prostředí.

Nelze tedy najít v celé kritice Radima Kopeckého nic, co by kriticky odporovalo celkové koncepci evolučního determinismu.

Václav Havel /Praha/

Hamletova otázka.

Obyčejně ani dost dobře nechápeme, jak nesmírně složitým metafysickým problémem je sám fakt naší pozemské existence. Nelze souhlasit se závěry existencialistické filosofie, avšak na druhé straně nesmíme být tak povrchní, abychom celou tuto filosofii zavrhlí, aniž bychom ji hlouběji prozkoumali. Není to mým dnešním úkolem, říkám to však proto, abychom si uvědomili, že složitým problémem našeho života ve vší jeho závrtnosti se vlastně počiná obírat teprve filosofie XX. století. Běžnému lidství cizí a pesimistické závěry, k nimž existencialismus dochází, můžeme aspoň zčásti vysvětlit právě hloubkou problému, do něhož se tato filosofie ponořila. Při zdolávání veliké výšky, vždy při prvním pokusu zavravoráme závratí, avšak čím vícekrát pokus opakujeme, tím příměji a samozřejměji si počináme. A konečně nemalou roli hraje také celková kulturní rozvrácenost moderní Francie a Německa, jež jsou rodištěm existencialismu.

Bylo by však také nepřesné, kdybych řekl, že problematikou života se obírá jen filosofie XX. století. Naopak, existencialismus měl předchůdce nejen v Bergsonovi, ale také v Nietzsche, Schopenhauerovi, Kierkegaardovi. lze jistě najít vlivy Kanta, Hegela i ostatních novověkých filosofů.

Cílem dnešní úvahy je přelétnouti zrakem a pokusit se o jistou orientaci v rozsáhlé problematice vztahu moderní filosofie k otázce života.

1.

Předem chci upozornit, že se nepokusím najít nějaké definice života, vědom si bezvyslednosti, ke které by takovéto počínání vedlo. Všichni sami v sobě cítíme nejlépe, zdali život lze definovat jako zvláštní způsob existence bílkovin, či zda je

v tom pojmu obsaženo něco víc.

Život nám byl dán bez našeho souhlasu, ale my si jej můžeme vědomě vzít. Máme tedy možnost odmítnout dar, který nám příroda dává. Zvláštní vyšší význam má při-tom fakt, že nemáme možnost dát život sobě, toliko jiným individuí /naším potomkům/. Snad se to bude zdát jako konstatování dětských faktů, ale dál uvidíme, že to má svoji důležitost. Tedy člověk má možnost život přijmout a také odmítnout. Drtivá většina lidí svůj život samozřejmě přijímá, byť by byl sebe horší. Tato statistická skutečnost nám však jistě zdaleka nesmí být důkazem správnosti tohoto kroku. Neboť nám jde o pravdu a pravdu nelze odhlasovat. V r. 1000 věřilo asi 99.9 % všech lidí, že země je středem vesmíru a také to nebyla proto pravda. Vyskytuje se tedy otázka: přijmouti život, či nikoliv? Feďle To jest hlavní a první otázka myslícího člověka, největší otázka filosofie a nejdůležitější rozhodnutí naší svobodné vůle.

V podstatě to jest otázka, zdali se svým životem přijímám celý tento svět, veškerou skutečnost, zdali se chci do ní zařadit jako organická buňka, zdali chci být součástí přírody a vesmíru, či zda touto rolí opovrhují. Sebevrah svým činem nepopírá jen sebe sama, neneguje jen svoji individualitu, ale popírá a neguje celý vesmír, nesouhlasí s ním a staví sebe do protikladu k němu. Je to, abych tak řekl, důkaz toho, že sebe považuje za při nejmenším rovného celému světu. Je to slepá neskromnost, které se říká také materialismus. Odtud souvislost / na niž ukazuje na př. Masaryk/ mezi moderní filosofií a stoupající sebevražedností. Můžeme přímo říci, že sebevrah popírá boha. Avšak čím jest bůh pro člověka, ethicky chápán? Jedině jeho lidským svědomím. Svědomím k realitě, tedy uznáním individua jako části reality. Bůh jest nám naším mravním citem, smyslem pro odpovědnost k ostatním lidem, naším kamarádem, přítelem, nejdůvěrnějším zpovědníkem. Nehřeším-li ani tehdy, když absolutně nikdo by se nemohl dopátrat mého hříchu /nehřeším tedy z hypotetického imperativu/, pak to činím pro klid svého svědomí a je lhostejno, řekneme-li, že nehřeším protože se na mne dívá bůh. A popírá-li sebevrah /aby nevzniklo nedorozumění, sebevrah popírá svým činem, je jedno, zda také myšlenkou, čili zda vědomě, ^unevědoměle; naopak, jistě 90% sebevrahů před smrtí o těch-

to metafysických problémech neuvažuje /boha, popírá tím své svědomí, svůj kladný poměr k ostatním lidem, popírá duchovní pouto svého "já" s ostatní realitou. Popírá, že v sobě má kus vesmíru a že celý vesmír má v sobě také kus jeho rozptýlené individuality. Avšak ptáte se: proč lidé, i mají-li ten nejhorší život, jej nepoprou, proč většina materialistů zavile ráda žije na zemi, proč tak velká většina lidí veškerou skutečnost houževnatě schvaluje? Důvod je prostý a jasný: většina lidí má jako zvláštní sílu v sobě pud sebezáchovy, životní vůli, vůli k životu. Ta je přírodním znakem všeho živého. Všechno živé jako by schvalovalo svůj život, jako by souhlasilo s přírodou a vzdávalo jí dík. O opravdovém "souhlasu" však můžeme hovořit jen u organismů s vůlí a vědomím, tedy jen u lidí. Jsme zde u důležité otázky, jsem nucen na chvíli odbočit.

V prvním čísle našich "Rozhovorů" se Ivan Hartmann obíral problémem determinace a svobody lidské vůle. Myslím, že tuto otázku lze redukovat na problém lidského "uvědomění", tedy na samotný nám rozumově nezbadatelný princip našeho vědomí a našeho "já". Totiž proto, že zde lze přijmouti Engelsovu definici svobody jako "vědomé přizpůsobení nutnosti". Tato definice podává dialekticky vztah mezi nutností a náhodou, determinací a svobodou. Máme svobodu a přesto vývoj lidstva jde v podstatě zákonitě, samozřejmě, bez zásadních rozporů mezi všemi individuy, ba i život většiny jedinců je totožný se zákonitým průměrem. Proč? Právě proto, že naše svobodná vůle se přizpůsobuje zákonu, nutnosti. Reálně pojímá skutečné za nutné. Abych tak řekl, naše svoboda je realistická, její realismus spočívá v sice uvědoměném, ale přesto přizpůsobení zákonu, čili nesvobodě. Je to i snad důkazem toho, jaký má ještě náš pudový život zásadní vliv na vědomí. Lze říci, že je ovlivňuje; naše svoboda je jako svobodný volič, jenž volí vládní kandidátku ze svého realismu, protože vidí u urny muže s revolverem. Uvědoměle a přece nesvobodně. Reálným faktem je muž s revolverem. Stejně reálným faktem v nás je pud k životu, jenž je mocnou "vládní" složkou naší duše. A naše svoboda ze svobodné volby: být či nebýt, si "svobodně" vybírá ono "být", čili se podřizuje reálné nutnosti, v našem případě pudu k životu. Není to však trpné, pasivní podrobení, ale přizpůsobení tvářící, neboť

puď k životu a svobodná vůle nejsou dva politikové na dvou tribunách, ale vzájemně se prostupující složky lidského "já", tvořící jeho harmonii.

Můžeme však jítí dále, puď k životu není jen tak obyčejnou skutečností, dogmatickou realitou bez důvodu, nám, malým, nepochopitelnou a nesmyslnou jako onen muž s revolverem, ale naopak, příroda nám jej dala především pro jeho důvod, abychom jej měli stále před očima: totiž tento puď nám neustále říká: člověče, jsi součástí veliké, nesmírné přírody, přírody - boha, máš v sobě kus boha, jsi součástí velkého organismu, jsi spoután nesčetnými lany s kolektivem, lidstvem! Pamatuj si to dobře, neboť jak budeš na to zapomínat a proti tomu hřešit, pak budeš z toho velkého organismu vyvržen jako mrtvá buňka! Každý člověk, nádeník nebo president, zločinec jako světec, lichvář jako básník, je členem přírody /tělo boha/, ti lepší vyvažují v celkové harmonii ty slabé. Příroda je jako takový veliký tvor, nekonečně duchovější než člověk, ale také nekonečně hmotnější, příroda je jednotný život se svým smyslem a my všichni svým dílkem tento život naplňujeme. Kdo má v sobě puď k životu, automaticky musí uznat, že příroda není souhrn hmotných částí, ale že je to jednotný princip, hmota svázaná a prolnutá jednotným duchem, jednotným životem, že skutečnost má svůj vyšší nadčasový jednotný smysl. V to nevěří sebevrah, v to nevěří ten, kdo nechce žít. Resp. kdo v to nevěří, nemá důvodu k životu. Bude účelem jiné úvahy podívat se trochu do okna, jež je člověk s to vyříznouti do podstaty skutečnosti. Nebudeme se zde proto přít, zda má příroda vůli, či zda ji nemá. Dnes se omezíme pouze na to, že na základě víry ve smysl našich potřeb uvěříme ve smysl přírody jako celku. Chceme žít odůvodněný život, přitom chceme žít každý život, přímo se nám vnucuje závěr, že náš život má důvod, ~~jen tehdy~~ ovšem má důvod jen tehdy, má-li smysl celá skutečnost, tedy my jsme idealisty z naší hmotné potřeby, zní to dost paradoxně. A jednotná podstata přírody "se stará" o soulad, dialektickou harmonii celého svého organismu, jako by všechny části byly hnány svou vnitřní silou, jež se řídí vyšším plánem, prameníc všechna z jednoho pramene. Každý živý organismus má v sobě životní sílu, která jej přizpůsobuje celkové souhře, tedy je u všech organismů stejného původu, to jest onen "bůh v nás", to jest onen kus uni-

versa, který každý v sobě cítíme. Jsme tedy tím jakýmsi "patrioty přírody", čímž také v celé přírodě je trochu rozptýlení naší individuality. A první podmínkou zdárného plnění plánu světa je vůle přírody / v jejich částech/ k existenci a k životu. Odtud onen pud k životu, jenž nám byl přírodou dán jako přídavek k životu samému. Víra v život, opět jsme u toho, nás dělá členy přírodního kolektivu a tím také do jisté míry odpovědnými za skutečnost / Zde jest původ jedné z hlavních thesí existencialismu - ty jsi odpověden za všechno zlo/. S uštěpačným a usměvem nám příroda dávala pud k životu ve stejném koši se svobodnou vůlí a že nám tím nedávala kyselinu trochu přiosťřenou louhem / jak to stojí v jedné detektivce/, to jsme si už ukázali výše.

Naše vůle k životu je zlomkem vůle k životu celé přírody, dává smysl našemu světu i našemu životu, kladouc mu determinační funkci v přírodním celku.

2.

Řekli jsme, že vůle k životu není jen typickým pudem člověka, ale vůbec všeho živočišstva. Zvířata nemají vyvinuté vědomí, nemají schopnost myšlení / nemají rozum a řeč/, jejich život je tedy slepé plnění instinktivní nutnosti, je proto u zvířat nemyslitelná sebevražda. Ale člověk na rozdíl od zvířat má svobodnou vůli, jeho život je vědomé podřízení nutnosti reprezentované pudem. Avšak vůle k životu znamená vůli k šťastnému životu. V čem spočívá štěstí? Bezesporu v ukájení potřeb. A jaké jsou to potřeby? Předně potřeby hmotné, tělesné, pudové. Potřeba výměny látkové, jistých životních podmínek, minimální tělesné kultury, pohlavního života, společenského života a pod. Je logické, že různý povrch mají tyto potřeby u různých individuí, jejich povaha je závislá na tělesných proporcích a dispozicích, na naučených zvycích, na vědomí a.j. Mezi těmito hmotnými potřebami je kontinuální řada /počínající potřebami živočišnými - na př. výměnou látkovou/ přes potřeby citové a mravní až k potřebám čistě duševním. Potřeby citové jsou tvořeny na př. potřebou kladného poměru k ostatním lidem a k přírodní skutečnosti /sympatie, humanita, láska, svědomí, mravnost/. Potřeby rozumové

obyčejně prapůvodní příčinu mají v některé z nižších potřeb. Toto rozdělení je však docela povrchově popisné, naprosto není jeho účelem rozepsáním člověka do x potřeb zrušit jeho "já" a odpovědnost. Naopak všechny potřeby se jednotí ve vůli - hlavním měřítkem em individua a hlavním znakem jeho élan vital. Život není žádný okamžitý statický stav, není nic jednou daného, ale naopak jeho podstatou je věčný pohyb, dynamika, změna, kypění, vření, trvání, jak říká Bergson, neustálý vývoj. A vůle je následkem toho prvním a nejdůležitějším znakem života. Vůle jako souhrn našich potřeb umocněný naším vědomím. Co jest to vůle? Chtění. Znamená to, že neustále "chceme" něco, že po něčem toužíme a pro to pracujeme. Když bychom toho dosáhli a potom přestali už po něčem toužit, tím bychom vlastně filosoficky umřeli. Náš život by skončil. Není život myslitelný ve stavu stagnace. Ve stavu statiky, kdybychom netoužili po změně. " Naše duše je jako sněhová koule, která se neustále navíjí /Bergson/. Proto jsou naše potřeby hlavním znakem života, lze říci, že žije ten, kdo chce. Ale řekli jsme, že potřeby jsou tvořeny ponejvíce potřebami pudovými a citovými. Z toho plyne, že život je vlastně povahy pudové. Je to jeden kontinuální proud pudů, emocí, intuicí, snů, smyslových visí, podvědomých a reflexních představ a instinktivních činů. Tento proud je jako temná řeka, jež jen čas od času je na zlomek vteřiny ozářena světlem měsíce občas prokouknuvšího z temných mraků. Tím měsícem je naše vědomí, náš rozum. Život je jako hora uranové rudy, v níž je skryt gram radia - vědomí. Ale jako objevení radia manželi Curieovými v uranové rudě znamenalo zásadní převrat v celém vývoji fyziky, tak objevení záblesku rozumu a vědomí v moři života znamená nesmírný nový schod ve vývoji. Stejně velký schod, jaký znamenalo kdysi objevení se stop života v mrtvém světě. Poprvé si zde součást přírody počíná mimo a "nezávisle" na jednotném principu všeho jsoucna uvědomovat svoji existenci, sebe sama, své "já". První vědomá buňka, vědomě se přizpůsobující životním vitálním nutnostem. Tím proti pudové jednotnosti všeho nevědomého života vzniká zdánlivě nesmírná diferenciacce, tvoří se veliká propast mezi různými

individuálními vědomími. Zde pramen onoho nihilistického existencialistického pocitu samoty a opuštěnosti. Zde původ onoho nekritického zbožnění své svobodné vůle, jež manifestuje a triumfuje sebevraždou. Zde však filosofie pro mozek nevidí člověka s jeho lidskými, životními potřebami a skutečnostmi, proto ty závěry jsou civilnímu lidství a člověčenství tak zásadně cizí. Neboť zde stále je život se svými potřebami, se svými pudy a city. A o co nyní jde? V reakci na neumírněné zdůrazňování svobodné vůle a osamocení individuálního vědomí naopak náležitě podtrhnout vitální skutečnosti překlenující tuto svobodu a osamělost. A těmito skutečnostmi je naše životní nutnost, naše životní vůle a vůle překlenout rozdělní individuí. Opakuji, že nechci hovořit o povaze principu skutečnosti; budu-li nyní hovořit o u přírody o vůli, je to myšleno spíše metaforicky. Tedy příroda jakoby věděla a tušila, že ten veliký dar, kterého se nám dostalo na rozdíl od všech ostatních živočichů, rozum, by nás dokázal dovést do negace sebe sama. Blíže objasněno: každý egoismus u člověka plyne z rozumové úvahy, člověk si řekne, že chce-li ukojit své hmotné potřeby, lze toho dosáhnout snadno a rychle, přehlédne-li tytéž zájmy ostatních bytostí, vykořistí-li je. Tedy rozum vede k egoismu a egoismus automaticky k chaosu, zmatku a anarchii, k vzájemné záhubě a neprospěchu /hmotného/ všech. A stejně dobře naprosto rozumovou úvahou lze dojít k tomu, že chtějí-li být všichni šťastni, nejlépe toho dosáhnou jedině respektováním vzájemných zájmů a vzájemnou spoluprací. Rozum tedy zde dokáže popřít a negovat rozum. Aby došlo k takovému paradoxu, není v zájmu jednotného vývoje přírody, jenž ve své finalistické podstatě spěje rozumově k dokonalejšímu. Příroda proto, aby částečně vyvážíla ten nedokonalý rozum v nás, aby zabránila paradoxu s egoismem v zájmu štěstí v nás a v našem štěstí také v zájmu celé přírody, dala nám ve větší míře, v kvantitě rostoucí paralelně s rostoucí kvalitou vědomí, mravní cit. To jest citovou mocnou potřebu kladného poměru k ostatním individuí, k celé společnosti. Tento mravní cit,

respektování zájmů ostatních jedinců, se nám jeví v naší humanitě, v naší citové potřebě někomu pomáhat, v naší potřebě přátelství a konečně v mocné, rozumu nepochopitelné, potřebě lásky, ať lásky lidské, erotické, rodné /mateřské/ a pod. Tento cit jaksi brzdí a vyvažuje rozum, znemožňuje katastrofu, jež by nastala volným proudem milionů rozumů. A my, když si zde poukazujeme a zdůrazňujeme tento cit, zdůrazňujeme v něm zase znovu přírodu jako celek, neboť ona nám jej dala ve svém zájmu a v zájmu našeho tvářícího a odpovědného poměru k ní. Tedy mravní cit, humanita, jde ruku v ruce s vitálním citem /pudem/, s vůlí k životu, jež jsou jen dvěma stránkami téže životní síly v nás, téhož boha - svědomí, téhož universa skrytého v naší bytosti. A z toho plyne, že věřit v život a věřit v lidi jsou dva důsledky víry v přírodu. A člověk v potřebě antropomorfisovat nehmotné a neznámé síly zde stvořil víru v Boha. Zde je vlastně také důvod toho, proč vždy s úpadkem náboženské víry upadá víra v život, nastává omězlost, skepticismus a z toho potom sebevražednost. Jest to vlastní filosofický důvod, který, abych se přiznal, jsem postrádal v Masarykově Sebevraždě. Jsou zde tedy dvě síly, působící v myšlení a životě lidstva - skeptický rozum s popřením hodnot citu a víry a na druhé straně dogmatická víra s přehlížením, podrobováním si rozumu. Jsou to dvě misky vah a už jsme takoví, že dialektika pro nás neznámá / stejně jako život/ nikdy rovnovážný stav, proto se váhy kolébají se strany na stranu. Jednu epochu vede víra a druhou opět rozum atd. Americký sociolog Sorokin na to poukazuje - bylo údobí víry - ať řecké mythologie - potom údobí rozumu -, a římská věda - opět údobí víry - křesťanství - a údobí rozumu - od renesance po dnešek. Každé údobí vždy vrcholí dialekticky ve svých nejhorších stránkách / u víry v církevní dogmaticčnost - u rozumu zžíravý skepticismus/, což si vynutí obrodu stránky druhé. A nejbližší rovnováze je vždy údobí prvního rozvoje nové epochy /ať to je už doba homérská, doba prvotního křesťanství - doba

renesance a osvícenství/ a největší anarchie a zlo znamená rozpad epochy staré - římská zvrhlá st za doby Kristovy, vrchol církevnictví v inkvisici - doba zhoubného zmatku dnes. To bylo však jen odbočení, jež se však na tomto místě vnucovalo. Lze tedy dějiny společnosti vysvětlovat lidskými potřebami, sečtenými a umocněnými s lidskou životní potřebou změny. Ovšem vývoj společnosti znamená vývoj myšlenkový, stejně jako sociální, právní, ethický, hospodářský, kulturní atd., sloučené v jeden jednotný životní způsob.

Nyní je doba krise tohoto způsobu, již lze přirovnat ke krisi v Římě kol r. 0. Na jedné straně epochální rozvoj přírodních rozumových věd, na druhé straně epochální zánik hodnot myšlenkových, duševních, citově-ethických i estetických a pod. Z tohoto velikého rozporu se musí zrodit v budoucnu epocha nová, epocha nové víry, jejíž charakter ve své malosti nedovedeme určit. Nebude se to dít naivním způsobem, jakým toho chtěl dosáhnout na př. Comte svým pozitivním náboženstvím, ale bude to asi nějaké spontanní grandiosní hnutí, nám zatím docela nejasné, jež bude dalším velikým krokem na cestě našeho vědomí v harmonii s naším životem, k uvědomování si nejen své existence, ale také svého smyslu. Nebude to však hnutí slepé, bez vlivu lidí, ale zřejmě podíl na jeho vzniku budou mít miliony lidských mozků a srdcí.

3.

Fokusím se ve stručnosti shrnout závěry dnešní úvahy: Jelikož má příroda jednotnou "vůli k životu", universální princip a nehmotný smysl / což je vlastně idealismus, konkrétněji pantheismus/, projevuje se vůle k životu, obecněji k existenci, ve všech jejích součástech, tedy i v lidském vědomí, jež samo ve svém "uvědomění" je jen podřízeno životní nutnosti a je nesmírně důležitým přesto, že zatím nesmírně nedokonalým stupněm ve vývoji přírody. Stupněm stojícím nad životem, jenž je stupněm nad mrtvou hmotou. Lidské uvědomění je nepatrné napodobení

jednotného smyslu přírody / odtud také křesťanské: člověk podle obrazu božího/. Dnes, když si uvědomujeme ve filosofii závratnost naší individuality a našeho vědomí / jsme u konce epochy rozumu/, musíme víc než kdy jindy zdůrazňovat a apelovat na to universální, na kus přírody a boha, jež v sobě máme, to jest na víru ve skutečnost a v ní na víru v život a víru v lidi. Lásku k životu a lásku k lidem. Chceme-li, můžeme víru v přírodu nazývat vírou v Boha. A tato víra nám neustále připomíná, že jednak jsme součástí přírody a jednak součástí lidstva. Příroda /bůh/ jest v nás, my jsme v ní. Ona také každému z nás neustále připomíná, jeho elan vital, životní vzruch, síla žít a víra v jeho práci jest jen malým potůčkem na řece stejné víry celého lidstva.

Závěrem bych chtěl poznamenat, že tato úvaha se obírá problematikou moderní filosofie, problematikou Bergsonovou, Masarykovou i Sartrovou, avšak že sama je / snad také z toho důvodu, že mi poznání moderní filosofie aspoň v nástinu je technicky velmi ztíženo/ celkem samostatným a ne-li osobitým, tedy aspoň samostatně vzniklým názorem autorovým. Jest nyní třeba tento názor teprve propracovat v metafysice, tedy vysvětlit blíže, čím je takový pantheismus v nauce o podstatě skutečnosti; a za druhé, co znamená skutečný humanismus, jako jeho důsledek, v nauce o vztazích mezi lidmi ve společnosti a v porovnání s jinými současnými názory. To má býtí thematem dalších dvou plánovaných úvah.

Alena Wagnerová /Brno/.

Smrtelnost či nesmrtelnost?

Ve své essay "Smrt a nesmrtelnost" dospívá M. Dus k názoru: "Kdo věří v posmrtný život, jeho duch bude žít, kdo nevěří, pro toho je po smrti jenom tma".

Než budeme uvažovat o tomto závěru jeho úvahy, je potřeba si všimnout argumentů autorových pro tento názor a

především první věty.

Co bylo prvotní, duch nebo hmota?

S našeho lidského hlediska je to otázka nerozřešitelná. Není možno logicky dokázat správnost ani názoru o prioritě ducha, ani o prioritě hmoty. Pro filosofii obrácenou především k životu a řešení jeho problémů je tedy otázka naprosto bezcenná a zbytečná. Protože, co užitečného a prospěšného pro život a lidskou společnost může plynout z jakéhokoliv odpovědi na tuto otázku? Ovšem pro filosofii je to problém velmi důležitý, protože je nevyčerpatelnou studnicí přemýšlení, uvažování a vymýšlení všelijakých vysoce abstraktních teorií. Tedy, na prioritě ducha nebo hmoty vůbec nezáleží.

Tím méně je ovšem možné z názoru o prvotnosti hmoty nebo ducha odvozovat nadřazenost jednoho nad druhým. A proč vůbec to stále uvádění hmoty a ducha do protikladu? Duch bez hmoty, právě tak jako hmota bez ducha neznamena docela nic. Existuje nějaký duch bez hmoty? A k čemu je hmota neoživená tvořivou silou ducha? Duch spolu s hmotou tvoří dialektický celek a jsou projevem plnosti života a světa. Právě v jejich harmonii, v jejich vzájemném působení a ovlivňování je ta nejvyšší dokonalost. Vezměme si na příklad takové výtvarné umění. Každý kostel, obraz, zkratka každé umělecké dílo je vlastně zhmotnělá myšlenka, jakýsi "otisk" ducha ve hmotě.

Proto nemůžeme souhlasit s Dusovým názorem, že "duch /myšlenka/ může vítězit a vítězí nad materií". Dobře, vítězí, ale zase je to umožněno hmotou a vzájemným vztahem hmoty a ducha.

A dále. Jako jeden z argumentů uvádí Dus fakt, že mnoho vynálezů bylo vytvořeno současně na mnoha místech na světě. Tohle není zásluha telepathie, jak to uvádí Dus, ale celkem rovnoměrného technického pokroku ve všech civilizovaných zemích. Pro každý vynález musí doba prostě "uzrát". Žádný vynález "nespadne z nebe", ale je podmíněn jednak technickou vyspělostí a jeho potřebou, jednak hospodářskými poměry a psychickou atmosférou. Tím ovšem nijak nechci zlehčovat význam geniálních vynálezů. / Asi tak, ~~take~~ kdyby byl Newton žil ve starověkém

Egyptě, nebyl by objevil zákon všeobecné gravitace, ale jinou věc, dejme tomu souvislost postavení hvězd s nilskými záplavami/.

A konečně k závěru essaye, k otázce nesmrtelnosti. Otázka nesmrtelnosti a posmrtného života je nakonec čistě otázkou naší víry. Buď v nesmrtelnost věříme, nebo ne. Ale nikdy to nemohu nějak rozumově dokázat. Když ale jednou nesmrtelnost je, tak je pro všechny, ať v ní věří nebo ne. Protože s hle - díška věčnosti jsme si všichni lidé na světě rovni. Tak silné naše myšlenky zase nejsou, abychom si nesmrtelnost mohli sami vytvářet. Ale proč zase utíkat pryč k problémům, které beztak nevyřešíme? Jistě, přemýšlel o této otázce; ale především nezapomínat, že teď jsme postavení sem do světa, že naše místo je teď tady, na zemi a v životě, že jsme tady proto, abychom zde něco udělali "abychom učinili svět lepší než jsme jej sami našli" /Fénelon/ a ne proto, abychom plnili svůj život uvažováním, co s námi bude, až tady nebudeme.

Radim Kopecký /Praha/.

Disputace s Iljou Erenburgem.

Jeden z nejvýznamnějších sovětských romanopisců a žurnalistů, Ilja Erenburg, otiskl v minulých číslech literárních novin předlouhý článek o práci spisovatele. Erenburg touto studií odpovídá na dopis jednoho ze svých nesčetných obdivovatelů. Jest zde nejenom mnoho výborných postřehů a názorů, jichž podstatu třeba si osvojit, ale I. Erenburg svým článkem dává také nutkavý podnět k diskusi, k jejímuž otevření bych zde rád přistoupil.

Autor přistupuje k problémům literární tvorby se značně subjektivního stanoviska. Jak sám říká: "To, co chci říci, je ovšem subjektivní a založeno na osobní zkušenosti...." Vychází nejperve z posuzování a srovnávání method práce spisovatelů dřívějších a dnešních. Musíme nesporně souhlasit s tím, že práce literátů dnešní doby nesporně se liší od způsobu tvorby velkých literárních zjevů minulých časů. Proč? Buržoasní spisovatelé starší, ať už reakční nebo pokrokoví typu Wellse, Galswor-

thyho, Steinbecka nebo Pirandella, měli svou úlohu značně snažší než naši Simonovové, Aragonové, Amadové nebo Mukeradží či Fastové. Psali a tvořili v době peripetické stabilisace umírajícího společenského řádu, v době zdánlivě klidné a navenek vyrovnané, problematika jejich děl nebyla ani rušná ani kvasivá, nejméně pak prosycená opravdovou skutečností, ze které nutno vždy čerpat, nemá-li být dílo pouhým zábavným doplňkem či kořením všedního běhu života, ale má-li skutečně sloužit široké obci jako jeden z vrcholných prostředků poznávacích, jako jeden z hlavních přínosů ethických hodnot člověka. Dnešní velmi neklidná doba a její tempo klade na spisovatele nesmírné požadavky. Vždyť otázky vystavší před námi minulého roku jsou dnes uloženy ad acta co nezbytné rekvizity všeobecného vývoje! Proto skutečně těžko, přetěžko promýšlet osnovu románu nebo povídky, říká-li přítel, že "zítra spadne atomová bomba" / podle slov Erenburgových/. Není a nemůže být s hlediska rozumového vjemu hodnotné dílo to, které z této svízelné situace ^{přenáší} se do budoucnosti! Nikdy nemůžeme vidět pokrokovost v takovém díle spisovatele, které dává společnosti pouze NADEŽI na řešení jejich rozporů, jak říká Erenburg, poukazuje při tom na dnešní pokrokové spisovatele Západu. Ne; ani proto ani pro jakoukoliv sociální tendenci nemohou být příkladně verše Nerudovy nebo romány a povídky Hikmetovy a Guillénovy považovány za pokrokové. To, co staví jejich díla mezi nejlepší plody literární rekoity posledních let není ani jejich sociální tendence, ani jejich kritické stanovisko ke společenskému řádu staré společnosti, nýbrž vřelá živelná snaha prokopat se až k samým kořenům života, využívat i těch nejdrobnějších zkušeností ze styku s nejširšími a nejrozmanitějšími vrstvami lidí, krátce co nejmocněji uplatňovat prvky humanitní. Sama sociální tendence či jakákoliv tendence jiná jako prvek ryze citový, tedy nikoliv rozumový, nemůže naprosto určovat hodnotu literárního díla, ať poesie nebo prosy. Intuice obyčejně předchází často hodně nesrozumitelným poetickým nebo prosaickým výlevům spisovatelovým; protože pramení z citového stavu spisovatele, určuje zásadně charakter díla, to jest více méně jeho vnitřní formu, ale nikoliv jeho hodnotu, již musíme posuzovat podle myšlenky, považujeme-li

x/ mñññ chilský básník Pablo Neruda

za hlavní smysl literárního díla samotný jeho přínos společnosti.

Erenburg přechází nyní ve svém článku o práci spisovatele k otázce hlavního hrdiny. Přejděměž s ním! Soudruh spisovatel tu říká: " Je jedna oblast, kterou musí spisovatel znát lépe než jeho spoluobčané a současníci - to je vnitřní svět člověka". Co je to, onen vnitřní svět člověka? Jsou to snad duševní boje odehrávající se v člověku nebo jeho mentalita nebo jeho JÁ? Erenburg vzápětí odpovídá: " Spisovatel musí pochopit plnou složitost lidských citů, aby čtenář lépe poznal sám sebe a ozřejmil si svůj život". Ne, přátelé, nevěřme, že vůbec lze poznat jenom cestu vedoucí k práspletité motanici lidských citů. Vždyť cit, to je věc skoro bezpodstatná, stále se měnící, nikdy ne stálá a rozumově odůvodněná. Proč bychom tedy zde hledali základ mistrovství ve vytváření charakteru hrdiny, když tito hrdinové nestojí nadzápasem, ale jsou vždy v nejpudším boji! Jak krásně praví Simonov: "... a pohled na to, jak bojují, tvoří hlavní krásu jejich lidského konání"! V životě, v tom nejlítějším boji, vedeným rozumem, a v němž cit hraje tu zcela podružnou roli, hledejme svého hrdinu, který na otázku proč? vždy odpovídá "protože....", ale nikdy ne "nevím"! Cit jako rozhodující činitel jeví se v charakteru literárního díla, jímž autor vyjádřil svůj vztah k určité události nebo jistému člověku či věci. Jen tehdy vzrušuje čtenáře román, báseň nebo povídka - jsou-li nějak tendenční, t.j. je-li patrný autorův vztah k popisovanému ději nebo věci, člověku atd. v tom jistém díle. Erenburg ilustruje dokonce tento názor výtečným příkladem z výtvarného umění: Goya namaloval obraz popravy španělských partyzánů Napoleonovými vojáky. Je to jeden z nejtendenčnějších obrazů světového malířství. Proto je také jedním z nejskvělejších. Ed. Manet namaloval o tři čtvrtě století později obraz popravy císaře Maxmiliána mexickými vlastenci podle Goyova vzoru. Tento obraz, ač technicky dokonalý, nedává člověku nic, co by si mohl odnést z pohledu na něj, poněvadž Manet neukázal v díle svůj postoj k ději. Není-li dílo tendenční, to jest nemá-li charakteru, není dokonalé.

Vyhraněný charakter spisovatelovy práce je jejím kořením, které zlepšuje její myšlenkovou hodnotu. Díla největších světových básníků a romanopisců jsou charakterisována jistou tendencí. Celá tvorba Puškinova, Tolstého, Shelleyho, Huga, Goetheho a Schillera, Majakovského, Čapka je tendenční. Proto je každá svým způsobem dokonalá: pro myšlenkový obsah dovršený charakterem.

Erenburg posléze zabývá se účelem spisovatelské práce. Říká: "Spisovatel chce učinit lidi dokonalejšími, život vyšším a knihy jsou mu v tomto boji morální zbraní". Jsme toho názoru, že život nikdy nemůže být vyšším nežli je determinován. Proto ani spisovatel svou buditelskou prací nezmůže nic. Literatura může napomáhat člověku pouze v jeho sebevýchově; může tedy být významným pedagogickým činitelem, ale nemůže změnit smysl života. Nemůže ani tento smysl ukázat, neboť vezmeme-li jakýsi aritmetický průměr všech světových názorů na smysl života, dojdeme k rádooby objektivnímu závěru, že tento smysl je a zůstane neznám, že vlastně každý jedinec sám o sobě určí si smysl svého života sám, nezávisle na vnějších okolnostech, při čemž mu literatura pomůže jen velice málo, máme-li na zřeteli, že velké procento lidí nečte vůbec anebo jen zcela nehodnotná díla bulvárních spisovatelů. Spisovatel, který je prochnut velkými ideály, chápe cestu společenského vývoje, vidí pravdu, životnost jedněch postav, nepavdu a předurčení zániku druhých. Velmi důležitou složkou v literárním díle je též nutnost psychologického rozhledu autorova. Pripadá nám plochým a bezbarvým obrázkem, kde živí tvorové hrají jen dekorativní roli. Tak je tomu i v románě. A správně podotýká Erenburg, že v životě neexistuje jenom černá a bílá barva, nejenom láska a nenávisť, radost a žal jako extremy. Což nelze vylíčit i záporný typ lidský, teple, ba něžně? Je mnohem lehčí překonat jazykové obtíže nebo kompoziční nedostatky než duševní lhostejnost!

Mnoho vážených a učených filosofů a přírodovědců řešilo a řeší spor o prioritě společenských věd před přírodními a naopak. V literatuře potvrdí se nám ~~krvavstvím~~ opět these o naprostém prvenství společenských věd před přírodními. Aby

spisovatel svým dílem mohl zbrázdit vědomí svých čtenářů a zanechat v něm trvalé stopy, je třeba, aby uměl pochopit svou dobu a podívat se na ni z jakéhosi dějinného odstupu. Toto umění nebylo právě vlastní velkému počtu spisovatelů, kteří upadli v zapomenutí nebo se stali historickými osobami v barokových nebo rokokových kabátcích. Jen ti, kteří byli vyzbrojeni geniální předtuchou, stali se nesmrtelnými. Je proto především třeba osvojit si vědeckou teorii poznávání dějin a společenského vývoje, abychom nezbloudili ve strašlivých událostech našeho století, aby spisovatelé neuvedli dychtivé poznání na bludnou cestu.

/pokračování/.

Ivan Kored /Praha/

Poetická duše.

Právě jsem přijel z výletu a ještě než všechny ty zážitky, příhody, pocity krásna, nadšení a vše úžasné, co mne okouzlovalo, se změnil v sen nenávratně minulý, беру pero do ruky, abych si vše znovu připomněl a zaznamenal. Umělecká práce se musí tvořit ihned, z bezprostřední inspirace, kdy zapomnění ještě neznečistilo obraz, jmenž má být vržen na papír.

Předpokládám, že jste velkoměšťák a přijedete do volné přírody na venkov. Dejme tomu někam za Říčany, jako nedávno já. Autobus Vás unáší a Vy se chcete nadšeně dívat po krajině, avšak první zatáčka vám připomene, že autobus je přeplněn. Potom se vám přihodí něco, čemu se říká příslovečná směla: podlomí se pod vámi sedadlo a v marné snaze je narovnat dojedete k cíli. Vylezete z autobusu, padne vám ihned do očí hostinec. Snad máte "cukání", ale podíváte-li se na hodinky, zjistíte, že na vás čekají s obědem. Tedy se dáte rychle na cestu.

Předpokládám, že jste romantik; kdo by se také dal jen tak na výlet, že. Předpokládám, že jste poetická duše umějící se zasnít. A pak tedy záhy zapomenete na otlučený hostinec a byť

jste sebevětší velkoměšťák, zakoukáte se do okolí, do zasněžených lesů, luk, cest a oblohy jako děcko na první vánoční stromček. Ne, není možno, abyste nebyl unesen. Vypadá to jako v pohádce nebo v barevném filmu: stromy, zasněžené stromy a zasněžená cesta, mizící za zatáčkou, a smějící se slunce! To slunce se tak směje, víte, navzdory tomu sněhu a větříku a únoru, s jasně modré oblohy, že je to opravdu legrační a vy se také rozesmějete, byť občas povytahujete zvednutý límec zimníku výš a ruce strkáte níž do kapes.

Chce se vám stále dál a dál a nemůžete se toho nabažt, jako by to byla největší sensace na světě / a řekněte, že není! / a přesto že máte hlad, přejete si výjimečně, aby ta cesta byla nekonečná.

Tváře Vašich známých odvedou vaši pozornost jinam. Po zdvořilostních frázích chce se vám říci něco vtipného a ono se vám to opravdu daří. Je je, no ne. Ale ano. Prostě: je to báječné.

Já jsem si vyjel na takovýto výlet k příteli malíři. Umělec. A tak se po obědě, jak to mezi umělci bývá, mluvilo o umění, co bylo, co nyní je a co asi dělat dál. Dívím se na jeho obrazy, poslouchám příhody jejich vzniku a vidím zde zcela jasně, jak příroda dovede změnit člověka téměř od základů. Ale jsem velkoměšťák / racionalista, kterému jeden příklad nestačí / a ještě nechci věřit.

Kdo dovede vnímat, tal to ta příroda velice zjemní: stane se snad i sentimentálnější, ale ne naříkátkem, neboť příroda mu ihned připomene, že život je tvrdý. Ano, v přírodě je člověk citlivější, myslí jenom na city a ty také vyjadřuje. Někdo více či méně, hloupými slovy, jiný uměním. Řeknu vám, taková namalovaná zasněžená alej nebo les je lepším vyznáním lásky než cokoliv jiného. Snad je to proto, že ten obraz je také symbolem slibu a trvá, dokud není viditelně zničen. Možná, že je to něčím jiným. Ale je to.

A pak se jdeme podívat po kraji a trochu poznat ves.

Vydali jsme se, já a můj přítel, přímo k tomu, potom "do skály", kde prý je v létě výborné koupání, a dále lesem, bez

cesty, jen tak jsme se brouzdali sněhem. Jdete, jdete, najednou se zaboříte až nad kolena. Zase se vyhrabete a táhnete se dál. To nejsou pražské ulice. Takováto procházka za něco vydá. Ale nechtě. Nespěcháte, Můžete se kdykoliv zastavit a zadívat se na smrkové velikány nesoucí na tmavé zelení svých korun desítky kilogramů bělostného sněhu. Ten les končí borovicemi. Černohnědé kmeny sosen, větve obtížené chomáčky jehličí se sněhovými čepičkami. A všude je sníh a sníh.

Nejkrásnější pohled je přes porost malých smrčků, z něhož vpředu vybíhají štíhlé postavy břízek, jejichž běl se ztrácí v mlhavém pozadí. Slunce označuje jen oranžový kotouč chýlící se k západu a zlatící mraky, hustou clonu mraků, jež tvoří nebe.

Pak že ten svět není romantický. Jéje. Ani se Vám nechce věřit, že toto je skutečnost. Až závrať vás jímá, když si uvědomíte, že by to mohlo být jen velké plátno, na němž snad, pravda, chybí srna nebo něco podobného. Ale podíváte-li se vpravo, pod ten malý smrček, na místo, kde sníh jako by roztál, tam již rozhrnují své kvítky sněžěnky. Ano, jen pět či šest. Ale řekněte sami: není to podpis samotného boha?

Pak vytýkejte romantikům, že netvořili podle skutečnosti, že si vymýšleli a přibarvovali. Nakonec musíte shledat, že to, co se maluje, co se popisuje, je jenom záminkou. Nic než záminka k vyjádření umělcova vzrušení, řekl bych mravního. Takové dílo, takový obraz může nás posílit, řekne nám to, co jsme dosud jen matně cítili, a řekne nám ještě víc: toto je cesta k vítězství života: pochopit jeho krásu.

A to je v každém umění.

Přijde večer, večere a po čaji zase debata. Mluví se o ledačems, ale nejvíce opět o umění. Takový Dürer. Namaloval každý vous. Tomu se říká dokonalost. Ano, ale v jeho době. On měl na to prostředí, v té době lidé tak chápali svět a on měl na to v neposlední řadě i čas. Ten myhlaavně nemáme. Ale mám chuť se vsadit, že naši vnukové budou o nás říkat: co ti dědové dělali celé dny? Ono dříve, když se takový forman drkotal z Náchoda do Prahy já nevím kolik dní, tak byl také spěch. Dnes jste z Náchoda v Praze za pár hodin. A proto nemůžete malovat obraz bůhví kolik

let. To by jaksi nehrálo, nemyslíte? Namalovat obraz za pár hodin, v tom je zase dokonalost tohoto věku, ovšem vyjádřit, říci se musí totéž. Což, minulost pochopíme lehce, ale pochopit dnešek, o to jde. A pak ještě k tomu tvoření: my dneska myslíme jinak, přece jen mnohem jinak.

Nabyt myšlenkami, dojmy a množstvím optimistických pocitů jsem uléhal. Dlouho jsem hleděl oknem na hvězdy a pronášel modlitbu díky za dnešní den než se mi sklížíly oči.

Člověk, který na takové procházky není zvyklý, spí celou noc, ani se nehne. Ale ráno, když první sluneční paprsky vniknou do pokoje, začne se hned protahovat.

Budiž mi u věčného soudu přičteno k tíži, že mám postel velmi rád. Avšak když mne sluneční paprsky políbily na tvář, byl jsem na nohou velmi záhy. Takový den, únorový, ale slunečný, je příliš krásný a veselý než aby se chtěl prospět.

Aj, ta snídaně dneska nějak chutná. Tak zvláštně. Ono tu každé jídlo tak nějak jinak chutná. Nevím, jak bych to vyjádřil, ale prostě je to jiné.

Nedumej o jídle a pojd' ven. Ano, slunce se směje s oblíhy a les dýše svou jemnou vůní silic, jež jako jemný parfém kypří ostrý a chladný vzduch. Zase se brouzdám sněhem a připadám si jako v pohádce. Ta obloha, ta zvláštní obloha. Tak jemnou modř jsem ještě neviděl.

Upozorňujeme se s přítelem na jednotlivé motivy, jež se nám cestou naskýtají. Někdy je to prostý smrk stojící jako obr na strážní na pokraji lesa, jinde je to zdánlivě nekonečný prostor polí a luk na obzoru porušený skupinou chaloupek postavených tam jako ze stavebnice, tu je to skupina břízek, z nichž táhne vůně jara, onde je to proud slunečních paprsků pronikajících do hustého lesa, nebo je to prostý mráček plující po nebi. Kolik motivů!. A všechny tak něžně prosté, tak jednoduché. Vždyť i sám účel života je prostý a jednoduchý. A přesto. Nakreslete ten plující mráček, napište tu píseň, kterou les zpívá, zatančete tak jemné pohyby jako ty břízky nebo popište tu nekonečnou dálku k obzoru a hravě stoupající kouř od střechy chaloupky. Neuděláte to. Ano, shodli jsme se na tom, že to nejde. A víte,

na čem ještě zároveň? Že nejde tvořit realisticky, protože na těch výtvorech vůbec nic realistického není. Ten strom, les, mrak, zasněžená pláň a tak dále a tak dále, jsou jenom záminkou k vyjádření citu, nálady, nadšení a co je nejhlavnější: touhy žít.

Jistě, jistě, i do kostela se podíváme, jak jsou zde lidé zbožní, jak o sobě přemýšlejí. To mne vždycky na lidech nejvíce zajímá.

Kostelík ne starý a jednoduchý, ale pěkný. Na katolický kostel příliš racionalistický bych řekl. Ale trochu více rozumu nikdy neškodí. Není v tom alespoň ten asketismus, je to kostel a ne prosebna či místo k nařikání.

Právě tam křtili nějakého občánka či občanku - člověk to nepozná. Koukalo tomu sotva kus čela a pár vlásků. Vidíš, mrně, ani nevíš, co se s tebou děje. Ani nevíš, že je tak krásná neděle, že ti slunce svítí na cestu do života a že tě máma ponese domů tak pohádkovou přírodou a krásným dnem. Já bych ti přál, aby tvůj celý život byl jako jen pohádka: krásný, ale hlavně, aby šťastně končil.

Zatím se rychle setmělo, kraj poněkud zesmutněl a ochladilo se. V tomhle "placatém" kraji, pravil můj přítel, se počasí mění jak tóny v melodii. Přiznávám, je tomu tak. Ale den ještě neskončil. Tak jenom zastávka doma a jde se. Jde se podívat na snášející se noc nad zasněženým krajem.

Nejdříve jdeme po silnici. To jde. Setmělý les chrlí hrůzu a strach. Skrývá v sobě tajemství, výhružně šumí, jako by chtěl kolem vás rozpoutat smrtonosnou bouři. Je to romantické - a tím to má právě tolik do sebe.

Že cesta bude romantičtější, než jsem čekal, bylo vidět, když jsme zabočili na postranní neproházenou cestu. Častokrát jsme vytahovali ze sněhu nohy až od kyčlí. To pak bylo příjemno v botách! Vítr fičel a zima byla. Choulili jsme se do šatů, jak to jen šlo. Starý Amundsen by nám nemusel vyčítat a my jsme mu také nezáviděli.

Na zamračeném nebi se jen občas ukázala hvězda. Bílá pláň všude kolem, jen s tmavými pruhy lesa místy po obzoru,

byla symbolem beznaděje. Tato cesta, nenápadná, vroubená s jedné strany stromy, byla inspirátorkou posledního obrazu mého přítele. Vyprávěl mi, kolik příhod mu tato cesta připomíná. A i tato cesta je přece tak zvláštní pro nás pro oba - bude se řadit jako úsečka do složitější obrazce jeho vzpomínek. I já vím, že nezapomenu na obraz zapadajícího slunce, na poslední červánky mizící za třinácti stupňového mrazu, i na tmu, na téměř úplnou tmu, kdy i sníh se zdál být tmavý, a na elektrická světla probleskující z dálky. Silným dojmem na mne působilo, jak v záři svítilny v dálce ve vesnici přesešel člověk. Sám, zahalen po uši do šatů, šel kamsi do neznáma - a jinak nikde pohybu.

Vyšli jsme na silnici mezi stavení a stromy, kde vítr nebyl tak silný, zato tma ještě zhoustla. Smysly, rozbouřené větrem, hučením v korunách stromů, nezvyklými pohledy a nakonec i zimou, vzbouřily i mysl, aby, vnímajíc tyto podněty, přemýšlela o nich a tak se dostala až k nejdůležitější otázce: proč to všechno? To dnešní naše cesta připomínala mi celý lidský život: zdánlivě bezvýznamná, nesmyslná, zbytečná a přece, co na ní bylo krásného, ach ne, to není pravý obraz - co na ní bylo momentů čímsi neznámým člověka poutajících. To neznámé dodává jim smyslu, půvabu a kritickým rozumům odůvodnění, ač není jejich účelem.

Zdá se být toto vysvětlení příliš prosté? Ach, rozumě, proč chceš růst do nekonečna? Proč hledáš ve sférách nadmyslných, tam, kde jen choří hledají asyl svého žití, proč tam hledáš ospravedlnění svého myšlení? Proč nemůžeš pochopit - je to těžké na tebe? - ano, vím, je to těžší než nechat fantasií snít a jejím výplodům dávat odůvodnění - ale je to tak těžké, nebo proč nemůžeš pochopit, že je to tvé vlastní vědomí, jež je pánem tvého ducha, těla i činu? Proč hledáš v bludných záhadách metafysických účel svého bytí, své existence, svého života, když rozřešení této otázky leží před tebou? Ano, sám účel života leží před tebou a ty ho nevidíš, ač je tak prostý: být! Či je to tak těžké říci: jsem, tedy žiji?

A přišlo ráno, zamračené ráno, jež ponurým svým vzezřením ubíralo i mně veselé nálady, zato dodávalo lenosti. Říkejte si, co chcete, ale takové peřiny dají svojí svůdností mnohdy trumf

i alkoholu a ženám.

Nechybělo již mnoho do desíti hodin, když jsme se s přítelem vydali na cestu k jednomu místu, jež nás včera upoutalo. Můj přítel chtěl si tam nakreslit něblik náčertků a já se k takovým věcem, jako je umělcova tvorba, rád přitočím a mám radost jako malé baby, když se dílo daří.

Jenže zima nás odehnala od práce. Přesto jeden náčrtek byl zhotoven: tomu se říká překonávat obtíže, čili pro umění vše.

Když jsme se již vraceli k domovu, vysvitlo najednou slunce - někdy se takové činy zovu "april". Ale já jsem byl rád, že slunce přece jen svítí a že se se mnou přišlo rozloučit, neboť odpoledne odjíždím. Prošli jsme tedy ještě jednou ves a místa už za ty tři dny pro nás významná a vraceli jsme se.

Rychle jsem sbaloval své věci a obědvali jsme. Ten oběd byl krásný. Předně byl dobrý, ale krásný byl tím, že jsem při něm dostal obraz na památku, a to ten obraz, jenž se mi nejvíce líbil. Ten obraz bude mi připomínat dny, jež jsem zde ztrávil, a vždycky mi řekne, že je možné na světě radostně žít.

Avšak zabalení obrazu bylo pro nás již problém. Hodná paní K. se ujala naší starosti a za chvíli to bylo hotovo. Líbila se mi ta organisace v její práci. Vůbec se mi líbí organisace. Je základem všeho radostného, pěkného, ušlechtilého, vůbec všeho, co je na světě člověku příjemné!

Na autobus jsme samozřejmě spěchali a autobus nám samozřejmě ujel. Tomu já říkám zákon moderního cestování: honit čas takovou rychlostí, až ~~je~~ nakonec máte příliš mnoho, když čekáte na další dopravní prostředek.

Radim Kopecký - Stanislav Macháček /Praha/.

Za tajemství malostránských domů.

Toto vyprávění je určeno těm, kdož nechtějí stále jen slyšet, že Hradčany jsou velebné, Národní divadlo skvělé, Prašná brána stará, což vše - jak napsal Kuzma - " stojí rozhodně za vidění".

Nemálokdy pocítí člověk potřebu nebýt stále odkázán jen na to, co mu v Praze doporučují malíři a fotografové, průvodci a líbivé pohlednice, nebýt stále odkázán na onen stále se opakující ráženeček pražských pamětihodností a krás. Ovšem ten, kdo si neuvědomí nebo nechce si uvědomit, kolik přirozených zajímavostí a skrytých cenností, jež nejsou vykřikovány pompésně na stránkách oficiálních průvodů, jež nejsou obtíženy bezcennými krajkami laciné gintadrassy, skrývá to nehluché a na pohled zcela všední tiché město, strádající v tichém smutku, ten je nucen v touze po sblížení s mlčenlivou nádherou někdejší citadelly vzít zavděk zas a zas nesčíselněkrát zobrazeným pohledem na kdys sídlo císařské od nábřeží či mdlou zelení svatomikulášské kupole. Ne, odložme štětec smočený v levných temperách a v illusorní patině olejových barev a otevřme měkký skizzář uhlových kreseb intimnějších scenerií .....

Charakteristickým znakem všech pražských usedlíků je právě neznalost těch přirozených zajímavostí a skrytých cenností, jež v sobě tají všechna neznámá pražská zákoutí. Je snad nepeberné množství historických památek, s kterými se v Praze na každém kroku svém setkáváme, důvodem proč Pražané před nimi resignovaně kapitulují, takže nakonec mnohému z nich připadne celá historie příliš všední, než aby se o ni zvláště zajímal? Naproti tomu, přijedeme-li na venkov a má-li místo, které navštívíme, nějakou pamětihodnost nebo je-li spjato s nějakou významnější historickou událostí, můžeme si být jisti, že o ní budou vědět nejen starší občané, ale i usedlíci z blízkého i vzdálenějšího okolí. Všichni budou jednotni ve své pýše, budou-li nám ten či onen "div" svého kraje ukazovat, ale budou také o něm hodně vypravovat, všichni bez rozdílu. Duch velkoměsta však seznámí se se svým neznámým historickým okolím teprve tehdy, navštíví-li jej o velikonocích tetička z Podhůří nebo strýček ze Lhotky. Rdívá se obyčejně rozpaky, tone a bezmocně loví v chaotickém zmatku zbytků svých školních vědomostí a snaží se, aby jeho poznání chtěla obět zůstala v domnění, že je poučována člověkem dokonale obeznámeným s historií.

Pod jedním z tlustých oblouků Karlova mostu probíhá klidná, Vltavu ssající ulička : Na Kampě. Jiná, menší, malounko

přiškrcená jí kříží: ulice Hroznová. Na rohu obou stojí dům. Neupoutá pozornost svým omšelým vzhledem, avšak ne právě každý kolemjdoucí si uvědomí, že náš dvoupatrový domek /č.p. 494/III/ je někdejší sídlem guvernéra ostrova Kampy! Málokdo vzpomene, že zde býval, studoval a sem z předlouhých flámů pozdě k ránu navracel se jeden z nejznamenitějších novinářů a spisovatelů českých Matěj Čapek-Chod /1860-1929/, autor Turbiny, Kašpara-Léna-mstitele a jiných. Zde v podkroví u ševce Sojky lehával Čapek-Chod, studující práv, v paragrafech, zde v podkroví měl být zatčen pro politický skandál v Chuchli, odtud uprchl před policií s penězi svého strýce inspicienta do Domažlic, aby se sem již nikdy nenavrátil. Nevíš, milý příteli, který domek na Kampě dávno sídlem guvernéřský-m? Jaký div! Vždyť ani sami jeho obyvatelé nevědí, kde živořival skandalista z Kuchelbadu! Zdá se docela nepochopitelným, že i obyvatelé domu, jenž hrál tak vynikající úlohu v dějinách ostrova Kampy, patří k typu lidí, o nichž řečeno shora. Přechoťná paní v prvním patře radí: "Bude nejlépe, zajdete-li na policejní ředitelství - tam Vám řeknou, kde BYDLÍ /!/" Nechtěli jsme dámu přivést do rozpaků poznámkou, že Čapek-Chod zemřel skoro před pětadvaceti lety. Nezbylo nám než opět pátrati v zaprášených análech.

Malostránská radípaní se zajistili před případným hněvem podhradního lidu již v XIII. století tajnou chodbou vedoucí pryč až na samý Hrad. Můžeme také předpokládati, že to byli čeští králové, kteří vystavěli tuto doposud málo prozkoumanou podzemní cestu, zajišťující si tak bohdá šťastný úprk z obleženého sídla. Zeela jisto je, že v dobách dávno minulých používal těchto katakomb kupec Ignác Schoffe /XVIII.stol./, majetný vinopalník, k provozování své výnosné živnosti ku prospěchu měšťanských mastihubků a labužníků. V těchto místech vzkvétalo v pozdější době známé lahůdkářství Stüdlovo, takže se zdá, že chodby a přilehlého sklepení bylo po několik století používáno co by skladu a ledárny. Tomu nasvědčuje i existence dnešní dědičky Schoffovy živnosti vinárny Makarské, kde každý týden po dvakrátě schází se tu hrstka učených pensistů na vínečku, tak zvaní "Mánesové". Možno tedy s určitostí tvrdit, že

od dob, kdy se konšelé přestěhovali do dnešního domu Malostránské Besedy, kdys tajná spojnice mezi hradem a podhradím, neslouží již k účelům bezpečnostním, ale k zachování chutnosti lahodných krmí pro jemné žaludky a fajnová hrdla měšťanská. Nejnovější výzkumy /před II. svět.válkou/ dokládají, že sklepení, rozvět-
vující se pod malostránským rynkem, souviselo s justicí, o čemž svědčí nálezy komor podobných kobkám. Máť tedy dům patřící po šedesát let počestnému kupci a obchodníku s dřívím Janu Havránkovi z Koloušova bohatou historií. Nejen, žeť nejstarším domem na Malé Straně, že býval sídlem radních, že z věže do dvora k němu v pozdějším čase přistavěné ohlašoval hlásný občanům čas a vzniklé požáry, ale byl i sídlem nejproslulejších hospod maloměstských, jež bývaly označeny velikými čmelovými víchy. K úplnějšímu výčtu jeho znamenitostí jest nám připomenouti, že více než třikrát změnil dům ten své názví: původní radnice jmenovala se asi do roku 1804 "U sedmi sloupů". Pak se tam říkalo "U třech medvědů" a donedávna byl dům zván "U Stúdlů" podle pověstného lahůdkářství. "Tři medvědi" jsou spjati rovněž se životem ředitele Stavovského divadla Jana Nepomuku Štěpánka, jehož páté dceři Marii Karolině byla dvaadvacetiletá Johanka Havránková hlavní kmotrou. Štěpánek choval doma jako památku po svém chrudimském rodišti sošku svatého Salvátora, místního patrona, již daroval Johance za kmotrovství. Johanka stavší se po zemřelém dědečkovi I.Schoffovi dědičkou domu " U černého medvěda" v Mostecké ulici / č.p. 53-54/ umístila ji do výklenku nad portou svého dědictví, kde stojí zasklena dodnes.

Jest již pradávným zvykem, že do svého domu vcházíme dveřmi. Ale obyvatelé domu "U pivovárku" v Karmelitské 31 /č.p. 571/III/ vpavdě nemají vchodu do svého obydlí. Ano! Je to na místě, kde kdysi stávala stará Oujezdská brána, jež byla v hradbách, kterými dal Malé Město oběhnati král Václav I. Od té doby byla vlastně Malá Strana samostatným městem. Teprve od dob Karla IV. byla stará brána zrušena a prodloužením tehdy utrakvistického Malého Města až k Hladové zdi vznikla brána nová, Oujezdská brána pod Petřínem / dnešní dům U Lanové dráhy/. Zavení v Karmelitské není zajímavé jen tím, že nemá vchod, ale též tím, že je doslova slo-~~eno~~eno z několika přístaveb různobarevně omítnutých. Zajímalo nás především, proč tento dům byl nazýván

od nejasných jeho počátků " U pivovárku". Název naší architektonické zrůdy nasvědčuje tomu, že její temné a vlhké zdi byly dávno či později zdmi krčmy nebo hostince, jistě jménem "U pivovárku". Pragensia o tom nepojednává. Chtěli-li jsme pátrati po tajemství našeho čtyřdomu, byli nám jediným možným pramenem informací jeho obyvatelé. Tak jako oni, musili jsme vejíti, abychom dosáhli jejich domovů, číslem 33, majetkem materialisty Podrábského. Zdi třiatřicítky musely být probourány, čímž vznikly příčné chodby, jediný spoj heterogenního stavení se světem. Chodby však neměly nijakého osvětlení. Proto byl opět probourán světlík skrze obě patra a vzniklé otvory v podlahách a stropěch zamřížovány, a tak byly nesnadně nahrazeny domovní dveře. Byla-li zde hospoda čili nic, jsme se nedozvěděli. Starý dům v Karmelitské si uchoval svoje tajemství. Skutečnost, že ani nájemníci nevěděli o existenci pivnice, mohla vyplývat z toho, že zde byla jen krátkou dobu, buď po zrušení staré brány nebo v období patrových přístaveb. Možná, že by se dalo zjistit podle architektury místností, zda zde skutečně byla někdy hospoda založena.

Je to bizarní stavba. Propadnou-li se jednou mříže vsazené do světlíkových otvorů v chodbách, pak budou nájemníci v Karmelitské 31 uvězněni ve vlastních bytech.

Nyní bychom Ti chtěli, milý čtenáři, ukázat, že věci, jež stojí za povšimnutí, nenajdeš jen v místech kolem kostela sv. Mikuláše, jak by ses mohl po přečtení našeho předešlého článku domnívat. Chceš-li, sestup s námi znovu do šera historie, tentokráte do ovzduší Starého města prosyceného těžkou vůní zeleniny i jiných pachů linoucích se z přízemních krámků, které vyplivaly řady bedniček koloniálu a veteše z podpodloubí přímo do trhu. Vraťme se tedy z Karmelitské přes most na tradicí posvěcený Zelený trh Staroměstský, kde bychom dnes již marně hledali proslulé zeleninové stánky tělnatých Anynek, kde marně bychom se pídili po charakteristickém ruchu pestrého trhovišť. Stejně naplano pátrali bycho m po hospůdce ze staropražských nejstaropražštější, která bývala v domě /čp.510/I/ " U Lukášků", kam sjížděli se zelináři ze širého okolí pražského;

"U Lukášků" hovořilo se o cenách, o koupi a prodeji, o starostech i radostech, některý pan otec tu jistě zapil lecjakou darebnost či ztrátu; zkrátka - bursa, dům odpočinku a občerstvení, útočiště různých těch ovocnářů, zelinářů, preclíkářů, hrnčířů i vetešníků v jednom lokále v hlubinách podloubí na Tandlmarku, jehož bylo toto místečko, které s přešel osmi kroky, duší. Hospoda ta již dnes neexistuje. Byla zrušena v letech po druhé světové válce.

U Lukášků však naše cesta nekončí. Vydáváme se směrem na Břevnov, kde za hradbami tehdejší Prahy stojí nedaleko sebe dvě budovy, které svou minulostí zaujaly naši pozornost.

Zastavujeme se před rozložitou stavbou jednopatrového domu, bývalé hospody "U kaštanu". Hledíme na zelenavou stavbu zalitou svěžím svitem odpoledního slunce.

Přestáváme vnímat tramwaje, které nám v téměř pravidelných intervalech zakrývají hospodu, která byla v minulých stolecích tak hojně navštěvovaná.

Toto místo oddechu i hýřivých zábav, které dnes na břevnovském kopci tráví v klidu dny svého stáří, vzniklo ve 13. století. Nejrušněji však zde bylo teprve v 17.-18. století, kdy se stalo dostaveníčkem obchodníků vážících dlouhou, unavnou cestu ze vzdálených českých krajů k jejich cíli - pražským tržištím.

Toto po celou dlouhou jízdu netrpělivě očekávané místo občerstvení a odpočinku leží přímo v místech, kudy do hlavního města přijížděli kupci z Kladenska, Unhoště a jistě ještě z mnoha ostatních západním směrem od Prahy založených měst. V duchu se nám jevil Kaštan takovým, jako kdysi býval. Viděli jsme jezdce na koních provázené křikem veselé chasy zanikajícím v živém ruchu okolo stavení, takže nám již definitivně zmizela před očima nerovná břevnovská dlažba spolu s ojetými kolejiemi pouliční dráhy. Dodáváme si odvahu a sestupujeme rovnýma nohama do 17. století. Vcházíme do dvora zaplněného čeledíny, kteří odvádějí unavené koně do rozsáhlých maštálí stojících nedaleko hlavní budovy.

Z nedalekého, polotemného lokálu ležícího někde mezi přízemím a suterénem zazníval k nám opilý smích hodujících

návštěvníků. Vcházíme a usedáme ke stolu blízko okna, abychom měli co nejlepší možnost pozorovat muže při jejich zábavě. Vyměnili otěže za nádobu chladivého trunku, smáli se a křičeli bez ustání, takže jsme v nich těžko poznávali znavené jezdce kteří ještě před několika okamžiky vjížděli do dvora. Hodiny utíkaly a stejně pravidelně se prázdnily korbele opilé party. Byli rozhodnuti probdít noc, aby po 3.hodině, kdy se otevírala Strahovská brána, mohli vjet do města a potom dále spícími ulicemi k cíli jejich cesty - trhům.

Přesto se nám zdálo, že alespoň někteří dávají přednost odpočinku na slehlou slamou vycpaných slavnících v horním patře. Několik z nich totiž odcházelo pomalými širokými kroky ke třem schůdkům vedoucím z tohoto parného, nevětraného doupěte.

Platíme rozložitému krčmáři s červenýmnosem a vycházíme za nimi do svěží srpnové noci.

Ubírali se podél nepravidelné řádky domů stojících nedaleko hostince "U Kaštanu". Jejich krátká cesta končila v jednopatrovém, šedivém domku, nad jehož vchodem byl a dosud je do kamene vytesán profil jemné ženské tváře, po jejíž spánkách nás upoutá ve dvě rozdělený nápis:

Ty mne soudíš - jiný tebe,
Nezapomen sám na sebe.

Nikdo o tom neví a kdyby věděl, nevěřil by skutečnosti, že v tomto domě s malými pokojíky a dřevěným točitým schodištěm provozovala již v 18.století svou výnosnou živnost koncesovaná prostitutka. Zde je tedy zlatý hřeb večera, lépe řečeno noci, těchto vynalézavých kupců! Vděčí snad hospoda za svou oblíbenost právě tomu, že o necelých 200 metrů dále stojí místo, o které mají povyražení chtiví obchodníci největší zájem?

Vcházíme za nimi. V temnu chodby jen těžko rozeznáváme klubko čekajících zákazníků. Přišli jsme pozdě. Paní domu má tedy již pro dnešní noc o výdělek postaráno.

Noc se pro nás změnila v pozdní odpoledne. Zmizely maštale, ztemněla okna opuštěného lokálu! V budově již není hospoda, která byla svého času tak oblíbená. Není však již také učitelky lásky. Zbyla po ní jen kamenná tvář, která tu a tam upoutá pouličního chodce.

"Kaštan" se změnil v muzeum historie revolučních bojů, s nimž ho poutá významná událost, jež se datuje k roku 1873, kdy v jeho silných zdech byla Ladislavem Zápotockým založena sociálně demokratická strana. Tam, kde stávaly komíny, zřizuje se sad, který má osvěžit všednost kdysi tak pestrého a rušného okolí stavby.

Hledíme na "Kaštan", jehož temné, majestátní zdi ostře kontrastují se západní oblohou.

Jen tu a tam nám přeruší výhled v téměř pravidelných intervalech hlučně jedoucí vůz elektrické dráhy s rozžatými světly.

Skizza.

Na Kampě stojí starý, skoro pustý dům. Svět ve světě. Smutný dům. Šedě zakalenými okny se dívá do úzké uličky se zapomenutou, hrbolatou dlažbou. Malé dveře z popraskaného dřeva se jen málokdy otáčejí ve starých, zrezivělých veřejích a pak vyvěrá z domu zatuchlá, skoro umrlčí atmosféra beznadějněho, vlhkého chladu, že se člověk mimoděk otřese. Těžké zvonkové táhlo z kovaného železa znehybnělo postupem let, kdy od vody stoupaly k domu mlžné páry a zahalovaly obnažené rány v omítce bílým, milosrdným závojem. Stopy času.

Zelené přítmí odděluje dům od okolního světa. V chladných, osiřelých místnostech hýbe vítr od řeky zpola odtrženými květovanými tapetami a cloumá šedavými potahy na nábytku, které vypadají jako rubáše. V druhém patře, tedy pod střechem, žije stará slečna. Dvě velké kočky, bílá a strakatá, rozšustily tvrdě, černé hedvábí slečniných sukni. Syrové, vaňoucí světlo, tlumené napolo spuštěnými plyšovými záclonami, se odrazilo od skleněné vitriny, v níž porcelánová pastýřka hlídá své ovečky na bílém krajkovém trávniku, a dopadlo na mosazná závaží švarcvaldských hodin. "Ku-ku" udělala kukačka. Těžký dubový nábytek zapraskal a Madonna v oválovém rámu se přísně podívala na klavír, kde galantní kavalír s bílou vlásenkou líbal neúnavně ruku své ro-

kokové princezně. Náraz větru rozklepal uvolněné okenní tabulky a vysoko u stropu zapípl žlutý kanárek cosi ze sna. Slečna zatáhla temné fialové závěsy a zapálila starodávnou petrolejovou lampu s růžovým, řasnatě zvlněným porcelánovým stínítkem. Zapášené voskové růže se lehce zachvěly v proudu teplého, žlutého světla. Stará slečna usedla k vyšívání. Barevné bavlnky se lísaly k zažloutlé staré fotografii, s níž se usmívala, trochu křečovitě, tvář mladého muže v c.-k. uniformě s tradičním nakrouceným knírkem. Kočka skočila slečně na klín. "Zapomnělas?" tázala se černá páska, která se pnula přes roh fotografie. Klubičko bavlny spadlo na podlahu a kutálelo se až někam pod tvrdou koženou pohovku pokrytou vyšívanými poduškami. "Zůstala jsem ti věrná" řekly voskové růže. Slaná kapka dopadla do kožichu bílé kočky, která udiveně vzhlédla.

P' /KP Praha/

Radim Kopecký /Praha/:

IONATHAN SWIFT - nesmrtelný tvůrce Gulliverův.

Strohý úřední zápis v matrice narozených v Dublině praví, že 30. listopadu šťastného Léta Páně šestnáctistéhošedesátéhošedmého narodil se v rodině zchudlého soudního úředníka Swifta syn Ionathan. Otec jeho byl zemřel právě několik měsíců před jeho narozením.

Hoch, kterého bychom v dnešní době nazvali dítětem ulice, neboť vyrůstal téměř bez jakékoliv péče svých bližních, dosáhl ve světové literatuře později zcela výjimečného postavení. Občanským povoláním kněz, pověřený zprvu vedením zapadlé farnosti v severním Irsku, ztrávil mnoho let po boku významného velmože tehdejší Anglie, dvořana Williama Templa, který po svých úspěších na poli diplomatickém věnoval se později činnosti spisovatelské a zálibám zahradnickým. Jakýma očima jest nám hleděti na osobnost a dílo Swiftovo? Především třeba znáti politickohospodářské poměry, jež vládly v anglické společnosti ve Swiftově době: byla to doba nekonečných politických pátek

mezi whigy a toryi, doba jakobinských nepokojů, léta zrodu Velké Británie, jež můžeme znamenat od roku 1707, kdy došlo ke sbučení skotského a anglického parlamentu v parlament Velké Británie, kdy de facto veškerá vláda přešla do rukou parlamentu z rukou králových.

Z počátku věnoval se Swift vážné poesii, ale tyto pokusy vyzněly naplano a proto se cele věnoval prose. Jeho díla však nikdy nebyla tím, co nazýváme krásnou literaturou. Vždy vyhrocena nějak politicky nebo filosoficky, nemilosrdně, přece však obdivuhodně jemně, tepala kostnatý a neohebný byrokratismus anglických zákonů, nesmyslnost filosofických thesů některých současníků, přepjatost šlechtické velkomožnosti. Již v definitivní redakci své prvotiny Pohádka o kádi /A Tale of a Tub/ připojuje k Pohádce Rozpravu o mechanickém působení ducha /A Discourse concerning the Mechanical Operation of the Spirit/. V satíře Bitva knih /The Battle of the Books/ zasáhl Swift do sporu starých a moderních autorů, v němž šlo o to, stojí-li výše literatura současná nebo antická. Není to spor, který by byl rozvířil teprve Swift. Již Francie a její slavní synové Fontenelle a Perrault chtěli dosáhnouti nějakého závěru v tomto problému. Swift hájil v tomto spise antiku. Filosofické nitky vycházející z Pohádky o kádi vedou k Erasmu Rotterdamskému a jeho pojetí humanismu. Po smrti svého nenahraditelného mecenáše Williama Templa byl Swift promován roku 1701 na doktora theologických věd na Trinity College, přijal místo kaplana u Earla Berkeleye a vedle fary v Laracoru obdržel ještě dvě obročí na venkově a jedno u katedrály svatého Patricka v Dublině. Z té doby pochází jeho spis Rozprava o půtkách a rozmíškách mezi urozenými a lidem v Athénách a v Římě, jenž je Swiftovým prvním politickým spisem. Na antických příkladech snaží se autor pedantským způsobem ukázat, jaké nebezpečí hrozí anglickým ústavním svobodám ze stálých rozporů mezi whigy a toryi. Po vydání svých prvotin hájil Swift whigovskou politiku, ježto byl přijat do whigovského literátského spolku. Jako plnomocník irských biskupů v Londýně měl u whigovských ministrů vymoci prominutí prvotin a dvacátku, které byly anglikánskou církví od Reformace odváděny panovníkovi. Po neúspěchu těchto jednání přešel Swift

na stranu toryů, jimž prokázal cenné služby jako redaktor listu *Examiner*, který hájil toryovské zájmy. Velmi cenné služby prokázal toryům v té době vydáním politického spisu *Chování spojenců /1711/*. Spis zabýval se škodlivostí anglofrancouzské války o španělské dědictví s hlediska nacionálního. Hlavní ostří díla bylo však namířeno proti vojevůdci Marlboroughovi a proti whigovské klíče bankéřů. Rok 1729 znamená tvůrčí vrchol u Ionathana Swifta. Začíná psát své hlavní satirické dílo: *Travels into Several Remote Nations of the World*, světoznámé *Gulliverovy cesty*. V *Gulliverovi* Swift odsoudil nemilosrdně evropskou civilizaci, odhalil nelidské základy tehdejší společnosti a státu a konečně - podle slov Aloyse Skoumala - zbičoval pýchu člověka. *Gulliverovy cesty* jsou nám dneska jedním z nejlepších obrázků ukazujících Anglii z počátku XVIII. věku. Blefusko a Liliput - imaginární země, které navštívil na své pouti zprvu ranhojič Lemuel Gulliver, představují Francii a Anglii a jejich věčné sváry. Ironisoval téměř nestydatým způsobem své odpárce v Anglii v postavách dvořanů Liliputských. A tak jako dovedl ironisovat své politické nepřátele, tak dovedl také v postavičkách, velmi umně vykreslených, obhájit myšlenky své a myšlenky svých přátel. Klasickým příkladem je satira na vyšetřování Swiftových přátel Oxforda, Bolingbroka a Ormonda: obžaloba liliputského občana Quinbusa Flestrina atd. Při četbě *Gulliverových cest* je čtenář tak často strhován jedinečností Swiftova vyprávění a jeho epikou hloubkou, že mu na mnohých místech uniká satirický hrot knihy. Málokdy si uvědomíme, že fantastické spekulace popisované ve čtyřech knihách vyprávění Lemuelova jsou odrazem skutečných událostí v politickém životě Anglie na počátku XVIII. století. Swiftův logický racionální styl zaměřený spíše na rozumový než na malebný nebo zvukový účinek, při tom však zladený v přehledných, souměrně vyvážených, často antithetických větných periodách, bortí se a pod tlakem mravního rozhořčení přerůstá - jak píše Skoumal - Swiftův klasicistický ideál. A zde právě tkví smysl a význam celého Swiftova literárněfilosofickopolitického působení. Není revoluční, již proto ne, že v Irsku patřil k vykořisťovatelské vrstvě anglikánských duchovních, kteří se nikdy ani v nejmenším nezasloužili o rozkvět národní irské

kultury / to ani Swift ne/, ale byl z těch, kteří ukázali tehdejší společnosti její úpadek již v jejím zrodu. A konečně: Swiftův zájem o prosté lidi není nikde tak patrný jako v jeho poetických skladbách, příkladně v Ponížené prosbě Frances Harrisové nebo v rozmanitých obrázcích hogarthovských. I ve svém nejhrubším realismu dokázal, že jej nemůže oklamat pozlátka vyšších společenských vrstev tehdejší doby a vždy za ním viděl nejubožejší sprostota a hrubost. Jonathan Swift zemřel ve svém děkanství 19.X.1745 a byl pochován v katedrále svatého Patricka v Dublině.

Vždyť kdo by snášel,....
 sprostoty panstva, utlak samozvanců,
 .....nedobytnost práva,
 svévolí úřadů a kopance .....

Shakespeare.

Z pohádky.

Dozněly písně, zmlkly struny hravé,
 Dopita vína poslední je číš,
 odešli přátelé, odešly ženy smavé,
 stříbrné svícny hoří níž a níž.

Ozvěna kroků ztichla v síni šeré,
 král podepřel si hlavu sněhovou,
 odkudsi z ticha jak se náhle bere
 stařenku bílou vidí před sebou.

"Je čas". A úsměv poznání
 mu tiše zahrál kolem rtů.
 "Je čas, já vím, vždyť čekání
 natřásló sním mi do vlasů."

Šel k oknu: křišťálový vánek
 závěsy těžké rozkýval.
 Zem leží pohroužena v spánek,
 zem spí a s ní se loučí král.

Zasněné paláce a nebetyčné chrámy
 i malé domky v křivých uličkách,
 rozlehlé lesy, polí dálné lány
 a spící lidé v městech, vesničkách.

Naposled okem objal zem svou pevně,
 kraj, na který možno být hrd.
 Elias roztrás se mu: "Dobrá země".
 "A dobrý král" dořekla Smrt.

P. /KP Praha/

Redakční zprávy:

Toto dvojčíslo vyšlo 20.12.1953. Uzávěrka příštího čísla je 25.1.1954. Číslo vyjde kolem 1.2.1954.
